

ÖSTERLE, A. - MEICHENITSCH, K. *Pflegesicherungssysteme in Europa*. Soziale Sicherheit č. 11/2007

PRŮŠA, L. - HORECKÝ, J. *Poskytování služeb sociální péče pro seniory v České republice a ve Švýcarsku: mezinárodní komparace*. Tábor: APSS ČR, 2012. ISBN 978-80-904668-3-8

PRŮŠA, L. *Ekonomická efektivita zajišťování péče o příjemce příspěvku na péči*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-120-9

PRŮŠA, L. *Financování služeb sociální péče v ČR - teorie a praxe*. FÓRUM sociální politiky č. 3/2015. ISSN 1802-5854

PRŮŠA, L. - BAREŠ, P. - HOLUB, M. - ŠLAPÁK, M. *Vybrané aspekty péče o seniory z hlediska sociálního začleňování*. Praha: VÚPSV, 2015. ISBN 978-80-7416-234-3

PRŮŠA, L. *Nová kritéria hodnocení závislosti pro přiznání příspěvku na péči v Německu*. FÓRUM sociální politiky č. 6/2017. ISSN 1802-5854

REPKOVÁ, K. *Dlhodobá starostlivost o starších ludi na Slovensku: správa, riadinie a financovanie*. Bratislava: IVPR, 2011. ISBN 978-80-7138-133-4

TOMEŠ, I. *Mezinárodní aspekty problematiky dlouhodobé péče o seniory a zkušenosti s jejím řešením ve vybraných evropských zemích*. Praha: VÚPSV, 2010. bez ISBN

TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3

TOMEŠ, I. *Otázky realizace povinné sociální solidarity sociálním státem*. FÓRUM sociální politiky: 10 x o sociální politice. Mimořádné číslo 2015. ISSN 1802-5854

VOSTATEK, J. a kol. *Financování a nákladovost sociálních služeb*. Tábor: APSS ČR, 2013. ISBN 978-80-904668-7-6

WIJA, P. *Poskytování a financování dlouhodobé péče v zemích OECD*. Aktuální informace č. 31-33, Praha: ÚZIS, 2012 [online] [cit. 2018-02-08]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/archiv-rocniku/edice/Aktu%C3%A1ln%C3%AD-informace/2012>

3rd Biennial Report on Social Services of General Interest. Brussels, European Communities, 2013 20. 2. 2013 SWD(2013) 40 final. [online] [cit. 2018-01-26]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/45915/1/swd2013_0040.pdf

2015 Report of the Social Protection Committee - Review of recent social policy reforms. Luxembourg: European Union, 2015. ISBN 978-92-79-53953-4

Biennial report on social services of general interest. Luxembourg: European Communities, 2008. ISBN 978-92-79-09111-7

Family Homelessness in Europe. Brussels: European Observatory on Homelessness, 2017. ISBN: 9789075529739

Second Biennial Report on social services of general interest. Brussels, European Communities, 2010. 22. 10. 2010. SEC(2010) 1284 final. [online] [cit. 2018-01-26]. Dostupné z: [http://aei.pitt.edu/45910/1/SEC_\(2010\)_1284_final.pdf](http://aei.pitt.edu/45910/1/SEC_(2010)_1284_final.pdf)

Léčebny pro dlouhodobě nemocné - zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv. [online] [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/LDN_souhrnna_zprava_2017_web.pdf Studie proveditelnos-

ti: výběr a zdůvodnění optimální varianty financování sociálních služeb v ČR. Praha: Deloitte Česká republika, 2015

The role of local and regional authorities in the provision of local social services. Strasbourg: Council of Europe, 1999. ISBN 92-871-4528-8

Autor doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (ladislav.prusa@vupsv.cz) působí jako výzkumný pracovník Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i. (Research Institute for Labour and Social Affairs - RILSA), Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7, Holešovice, Česká republika.

Poznatky z praxe

Etika pro sociální služby

Klára Kovářová

Článek je příspěvkem do diskuse o opodstatnění etického poznání v sociálních službách. Věnuje se otázkám, čím je etika pro sociální služby, zda a jak může obohacovat práci v sociálních službách. Vychází z perspektivy, že v sociálních službách, jakožto náročné, odpovědné a interdisciplinární oblasti profesního působení, která je zaměřena na zkvalitňování života člověka, by měl být kladen zvýšený důraz na formulaci etických otázek a hledání adekvátních odpovědí. Tato perspektiva není samočinná a jejímu potenciálu je věnována část tohoto textu. Příspěvek je pojat jako teoretická úvaha, která se zabývá jak podstatou etického uvažování, tak hledání odpovědí ve strukturovaném nástinu stěžejních etických koncepcí - konkrétních podnětů, které se ohlížejí na aktuální kontext. Na základě těchto teoretických podnětů článek popisuje možný přínos etického přístupu v konkrétní aplikaci pro sociální služby. Úvodní část se zabývá podstatou etického uvažování v sociálních službách, na kterou navazuje část s vybranými východisky etického zkoumání. Diskuse se věnuje jistému napětí ve vztahu zaměstnanec v sociálních službách - nositel role vs. soukromá osoba a některými aspekty etických kodexů. Závěr článku reflektuje, že etický rozměr je součástí každého vědomého, svobodného a odpovědného lidského jednání, kdy zvažujeme předpoklady, možnosti a důsledky našeho konání. Ukazuje nám, že vždy je možno jednat jinak. Teoretické zázemí je čerpáno z pramenů bádání historických osobností i současných etiků (Aristoteles, Buber, Kohák, Sokol, Trojan atd.).

Úvodem - etické předporozumění

Sociální služby, které z podstaty usilují o zlepšení kvality života jednotlivého člověka i skupin nabízí nepřeborně příležitosti ke každodennímu rozhodování k etickému jednání, čímž dávají konkrétním lidem mnoho možností projevit se v souladu s humanistickými a demokratickými ideami, založenými na úctě k rovnosti, hodnotě a důstojnosti všech lidí. Informovanost na tomto poli i zvládání v praxi nejsou samozřejmě a jejich znalosti získané formálním i neformálním vzděláváním mohou

být významným faktorem k utváření etických postojů pracovníků v sociálních službách a jejich humanitní orientace.

Současná odborná debata o etice v profesích sociálních služeb se týká převážně etického kodexu, který však představuje jen minimální standard pro výkon tohoto povolání. Pokud bychom se chtěli zabývat opodstatněním etiky a důsledky aplikace jejích poznatků v sociálních službách, není možné se vyhnout otázkám hlubší etické reflexe. Jedním ze záměrů tohoto článku je vyložit etické poznatky vzdělávajícím se v sociálních službách tak, aby se staly

příspěvkem k nalézání jejího smyslu prostřednictvím vnitřní motivace a k hledání jejího zkvalitňování.

Je na místě, aby si člověk, který se rozhodne pro profesi v sociálních službách, kladl základní etické otázky: Jak mám jednat? Jak mohu pomoci? Jak to má být správně? Komu to prospěje? Je moje jednání v souladu s mým svědomím? Cílem etické perspektivy je reflektovat správnost lidského jednání vždy v souladu se svobodnou vůlí a na základě vlastního uvážení. Vždy proto, že svobodné a samostatné rozhodování je *conditio sine qua non* (nutnou

podmínkou pro posuzování etického jednání). Filosof Jan Sokol ve svém etickém pojednání přirovnává mravní rozhodování jednajících osobou k biblickému citátu: „Nepřidáš se k většině, když páchá nepravosti.“¹

Jen ten, kdo svobodně zvažuje druhou možnost před svým rozhodnutím, kdo dává do zvoleného cíle plnou vášeň i odpovědnost, se podle Martina Bubera² rozhoduje. Svobodný člověk je ale člověk, který chce bez svévole. „Věci se nebudou dít podle jeho rozhodnutí, ale to, co má přijít, přijde jenom tehdy, rozhodne-li se k tomu, co může chtít. Obětuje svou malou nesvobodnou vůli, ovládanou věcmi a pudy, své velké vůli, která opouští určené a jde za určením.“³ Čili nezasahuje, ale zároveň jenom pasivně nepřihlíží - naslouchá své cestě, ne proto, aby „se vezl“, nýbrž aby to uskutečnil tak, jak to má být uskutečněno: lidským duchem a činem.⁴

I přes prostředí, které často podceňuje závažnost nouzí lidí, kteří patří k sociálně nejslabším ve společnosti, řešení problémů neleží na bedrech jen státních či nevládních organizací, ale především jsou v rukou všech nelhostejných občanů (rodiny, přátel, sousedů a kolegů atd.), kteří mají vůli a možnost v každodenním životě zakoušet plody lidské sounáležitosti, solidarity a dobročinnosti. Proti nárůstu nejrůznějších strachů, netolerancí k sebe-menší jinakosti (bezmocnosti) a zejména v bezohlednosti k sociálně slabým má etika, jako disciplína, která zkoumá hodnoty a principy, které usměrňují lidské jednání v nejrůznějších sociálních situacích, co říci. Její samotný cíl totiž obsahuje podněty k obrození humanitních ideálů jako solidarita, ohleduplnost a tolerance. Čím jsou zakořeněnější, tím více osobnost uznává rozmanitost a složitost lidských postojů i sociálních vztahů a také se je snaží obhajovat.

Etické kompendium

Uvažujeme-li o smyslu tvořivé činnosti lidí, naše pozornost se začne ubírat směrem k praktické filosofii. Proto se tato část textu zabývá strukturovaným nástinem stěžejních etických koncepcí s přesahem do filosofie a teologie. Ačkoliv tyto hlavní teorie na poli etiky vznikaly v různých časových obdobích a filosofičtí myslitelé často reagovali nesouhlasně na předešlou mravní teorii, dnes je potřeba je chápat jako doplňující se. Postupně si vyloužíme vybrané zásadní etické podněty vycházející z antické, křesťanské a osvícenské tradice myšlení, které mohou být přínosné pro konkrétní situace pracovníků v sociálních službách.

Zlaté pravidlo

„Jednej s druhými tak, jak bys chtěl, aby oni jednali s tebou.“ Toto jednoduché, zato nesmírně trefné a přirozené morální

pravidlo má původ v různých kulturách a nelze stanovit, která jeho forma je nejpůvodnější. Zlaté pravidlo vyjadřuje lidskou zkušenost, že základem dobrých vztahů je schopnost představit si sebe sama na místě druhého. Schopnost vcítění se do druhého člověka a umění jednání bez předsudků je důležitým pravidlem pro prospěšnou práci s lidmi.

Příklady různých forem Zlatého pravidla⁵:

- „Co sám nenávidíš, nikomu nečiň.“ (Bible, Tob 4,16)
- „Co nechceš, aby ti jiní činili, nikomu nečiň. To je celá Tóra, všechno ostatní je jen komentář.“ (Talmud, Šabbat 31a)
- „Nebudeš se mstít synům svého lidu a nezanevřeš na ně, ale budeš milovat svého bližního jako sebe sama. Já jsem Hospodin.“ (Bible, Lv 19,18)

Kantovo doplnění Zlatého pravidla kategorickým imperativem - etika povinnosti

Zlaté pravidlo kritizoval a rozvinul Immanuel Kant. Domníval se, že toto pravidlo je empirické, a proto nemůže být závazné pro všechny lidi.⁶ Zkušenost každého člověka je jiná (a navíc se během života mění), a tudíž nemůže být spolehlivým a univerzálním vodítkem mravního hodnocení a rozhodování. Podle Kanta může být tímto vodítkem jedině rozum - všem lidským bytostem společný.⁷ Proto Kant klade důraz na racionalitu („nejde o to, co bych chtěl; co je mi příjemné, ale o to, co mohu chtít jako obecný, tedy rozumný a prospěšný zákon pro všechny“). Další rozdíl mezi Zlatým pravidlem a svou teorií Kant vidí v tom, že Zlaté pravidlo mluví o činech, zatímco Kantova morálka staví na vůli⁸ jednat určitým způsobem. Tento příkaz (čili imperativ) tedy neříká, jak máme konkrétně jednat v tom či onom případě, žádá jen, aby zásada (podle Kanta „maxima“), podle níž se řídí naše vůle, byla dostatečně rozumná a obecná, aby se mohla stát obecně závaznou i pro všechny ostatní rozumné lidi. „Kategorický imperativ tak navazuje na myšlenku rovnováhy (Zlaté pravidlo), ale na místo reciprocity zavádí myšlenku, všeobecného zákonodárství“.⁹

Formulace kategorického imperativu (1785):¹⁰

- „Jednej vždy tak, aby se maxima tvé vůle mohla stát principem všeobecného zákonodárství.“
- „Jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel a nikdy pouze jako prostředek.“
- „Jednej podle maxim, které mohou mít zároveň za předmět samy sebe jako obecné přírodní zákony.“

Od hypotetických imperativů se liší svou nepodmíněností a kategoričností - musí platit pro každého, vždy a všude. Kategorický imperativ tedy ve formulaci

obecného zákona zakládá dokonalou povinnost (etika povinnosti)¹¹. Dále důrazně odmítá, že by se měl člověk podřizovat pravidlům, která mu vnucuje cizí autorita, protože by popřel lidskou svobodu. Na druhé straně se však svobodný člověk musí podřizovat vlastnímu rozumu v podobě kategorického imperativu. Rozpor svobody a povinnosti Kant plně řeší rozumem a schopností být sám sobě zákonodárcem.¹²

Hlavní námitkou proti Kantově etice je fakt, že k mravní povinnosti patří i povinnost ohlížet se nejen na vůli nějak jednat, ale i na důsledky, které dané rozhodnutí přináší.¹³ Přes všechny výhrady lze Kantovu etiku považovat za systém svobodně a přitom závazně přijatých povinností, založených na rozumové úvaze vzájemně si rovných lidí.

Etika ctnosti

Pokud si charakterizujeme etiku jako „hledání nejlepšího“, je potřeba to dále vysvětlit. Podle Aristotela jde o hledání dobra, vztahujícího se k lidskému jednání. Dobro tedy musí být cílem, ke kterému směřuje lidské jednání. Nejvyšší lidské dobro je na vrcholu hierarchie a jeho podmínkou jsou dvě vlastnosti: dokonalost (nejvyšší dobro nehledáme kvůli něčemu jinému, ale pro ně samo) a soběstačnost (nic dalšího nepotřebuje).¹⁴ Dobrý člověk je ten, který vykonává lidské dílo dobře, což znamená v souladu s příslušnou dokonalostí. Podle Aristotela je tímto nejvyšším dobrem blaženost, ne ve smyslu libých pocitů, ale ve smyslu lidské činnosti konané dokonale, v souladu s ctností jako schopností „dělat něco skvěle“.¹⁵ Lze ji dosáhnout ve svobodné společnosti sobě rovných, v polis. Tato etika se tedy zaměřuje na kvality (ctnosti) jednajících, díky nimž bude dobře konat. Ctností je pak konkrétně myšlena kvalita ležící ve středu mezi dvěma zavrženými krajnostmi. „I jest spravedlnost ctnost, podle které se říká, že spravedlivý člověk jedná spravedlivě úmyslně, a při rozdělování, ať jde o jeho vlastní poměr k jinému člověku, ať o poměr druhého člověka k třetímu, nepočíná si tak, že by si z toho, co jest žádoucí, ponechal více a bližnímu méně, a toho co jest škodlivé, naopak, nýbrž ponechává rovně podle úměry, stejně pak i jinému poměru k druhému.“¹⁶ Ctnostný člověk je posledním a nejvyšším kritériem mravnosti (ctnost se zjevuje v ctnostném člověku).

Při objevování širšího smyslu práce v sociální oblasti se požadavek společného dobra jeví jako základní princip pro pracovníky tohoto oboru. Požadavek, o který je potřeba účinně a trpělivě usilovat. Závazek ke snaze o respekt a ochranu lidské důstojnosti, lidského života a lidských práv. Vědomí odpovědnosti za společné dobro a rozvoj vlastního oboru.

Křesťanská morálka

Samostatnou kapitolu etického zkoumání tvoří vliv křesťanství. Bible se považuje za zdroj etických norem a pro křesťany je nepostradatelným východiskem pro morálku. Na druhou stranu je třeba zmínit její historickou a situační podmíněnost, což znamená, že mnoho současných problémů bible nezná anebo mají jiný kontext než v době jejího vzniku. Nemůžeme v ní tedy najít hotové odpovědi, ale lze v ní hledat určitá kritéria, např. Ježíšův příklad, důraz na důstojnost člověka (jako Božího obrazu), zákaz zabít a ublížit, zjemňování morálního svědomí atd. V případě Ježíšova následování jde o cestu „příkazání lásky“, která ukazuje směr, jakým má jít křesťanské jednání. Nejde o klasickou normu jednání, ale o víru nebo zdroj inspirace, které člověka vedou k tomu, aby hledal a nacházel (jeho příkladem) podobné způsoby, jak lépe jednat. Např. Ježíš žádá víc než plnění předpisů zákona a je kritikem tehdejších norem (Mt 12,1–8). Křesťanská morálka je založena na vděčnosti za dary, které člověk „nezaslouženě“ získal a její základní esencí je Lásky, která má mnoho podob a jednou z nich je starost a péče o druhého člověka.

Filosofie dialogu

Významným dílem etické inspirace v sociálních vztazích je dílo filosofa Martina Bubera „Já a Ty“ (1923). Jeho východiskem je, že podstatou lidství je vztah, potažmo dialog. Buber přichází s myšlenkou, že v každém lidském „Ty“ se s námi setkává věčné „Ty boží“. Ve vztahu ke světu máme podle Bubera dvojí vidění. Vnímáme bytosti a věci, události a okolnosti, které se dějí („Ono“), anebo svět vnímáme jako setkávání se svým „Ty“. Tato setkání nejsou uspořádána, nejsou vzájemně spojena, ale každé z nich nás ujišťuje o sepětí se světem. Svět, který se takto zračí, je nespolehlivý, neboť se objevuje jako něco neustále nového. Není trvalý, neboť přichází, i když ho nevoláme a mizí, když bychom ho rádi podrželi. Je nepřehledný. Chceme-li ho učinit přehledným, ztrácíme jej. Přichází, aby nás vyvolal, nesetká-li se s námi, zmizí, ale přichází znovu, v jiné podobě. Nestojí mimo nás, dotýká se naší bytosti a řekneme-li „duše mé duše“, neřekneme příliš mnoho. Je naší přítomností. O něm se nemůžeme s druhými dorozumět, jsme s ním sami, ale on nás učí s druhými se setkávat. Kdyby neexistovalo „Ono“, nemohl by člověk žít. Ale ten, kdo žije pouze s ním, není člověkem.¹⁸ Naplněná přítomnost se podle Bubera děje pouze pokud existuje setkání a vztah. Vztah „Já a Ono“ má jen minulost. Pokud se člověk spokojuje pouze s věcmi, které konzumuje a (vy)užívá, je tento okamžik bez přítomného obsahu, má jenom předměty, které

patří k tomu, co bylo. Přítomnost není pomíjivá, ale trvalá.¹⁹ „Předmět netrvá, ale ustrne, proto vylučuje vztah. Skutečné jsoucnosti jsou prožívány v přítomnosti, předměty v minulosti.“²⁰

Ve vztahu k jinému člověku cítíme. „City jsou ‚něco‘, co máme, láska se děje. City přebývají v člověku, ale člověk přebývá ve své lásce. Ten, kdo to bytostně neví, připisuje lásce city, které prožívá a z nichž má požitek.“²¹ Láska je odpovědnost „Já a Ty“, v tom je rovnost, která nemůže být v jiném citu.²² Téměř za všech okolností je v sobě možné rozvíjet na sounáležitosti založené city, které dokážou uzdravovat jak mysl a srdce vlastní, tak druhých. Dochází tak k obohacování vzájemných vztahů, ze kterých se rodí láska k bližnímu a naděje na zkvalitňování lidských životů.

Diskuse

V posledním století se radikálně mění organizace pracovní činnosti. Člověk pracující v sociálních službách se povětšinou stává zaměstnancem a svůj čas rozděluje na pracovní a privátní dobu. Jelikož je zaměstnanec zavázán loajalitou a jeho pravomoci a odpovědnost platí v pracovní době, nelze na něj klást stejná etická hlediska jako na svobodně a samostatně jednající osoby, přestože se setkává s řadou etických aspektů a dilemat, s níž by se měl umět vypořádat. Zkušený zaměstnanec v sociálních službách je např. oproti svým klientům či třetím osobám ve výhodě. Jelikož se na odborné úrovni vyzná v různých rovinách své práce, má velkou informační převahu - svého druhu moc, a i proto je potřeba na něj klást další etické požadavky, v úplném základu dodržování společenských a profesních mravů, dokumentovaných v tzv. etickém kodexu organizace nebo profese. Jedná se o mravní minimum vynutitelné sankcemi, kde je však prostor pro mravnost velmi omezený. V souvislosti s informační převahou jde např. o závazek mlčenlivosti a diskretnosti.

Přijetím „role“ sice pracovník omezuje svobodu svého rozhodování a nejedná úplně sám za sebe, nýbrž v roli, neznamená to však zbavení se odpovědnosti za své konání. Nadto se zavazuje, že své povolání bude vykonávat spolehlivě a profesionálně (v souladu s právním řádem a vědeckými poznatky).

Za určitých podmínek může být pracovník vystaven situaci postavení se vůči loajalitě ke svému pracovišti (nadřízeným, kolegům nebo celé instituci). Jedná se o dilematickou situaci, která se vyznačuje nejednoduchým rozhodováním, do jaké míry jdou tato nelegitimní rozhodnutí proti veřejnému zájmu nebo dokonce ohrožení veřejnosti. Při zjištění nekalých, neetických či vysloveně protiprávních praktik je pracovník, který se rozhodne

k jejich oznámení, vystaven osobní a rodinné nepohodě, v některých případech ztrátou zaměstnání či bezpečí. V této rovině je hlavní zásadou oddělení vlastního zájmu od své role nebo zájmu veřejného. Úkolem člověka jako zaměstnance v sociálních službách, je tedy zajímat se o to, jaký smysl a důsledky má jeho práce a že i ve své roli zůstává svobodnou a tedy i odpovědnou lidskou osobou. Eticky uvažující pracovník přemýšlí nejen o smyslnosti cíle, ale také prostředků, které k tomuto cíli vedou. Zda jsou v souladu s jeho svědomím či ještě přijatelné nebo jdou naopak proti jeho mravnímu přesvědčení. Pokud by pracovník v sociálních službách jednal např. podle Kantovy etiky, jeho jednání by bylo příliš formální, nezohledňovalo by kontext konkrétní situace a specifika klientů, a odvolávalo by se pouze na racionální argumentaci.

Jako jedna z cest se ukazuje aplikace profesní etiky. Etiky odpovědnosti vůči klientovi, etiky samotné profese (je třeba rozlišovat povolání a zaměstnání) a etiky spoluodpovědnosti, obecného blaha a prospěchu, která by měla vycházet ze svobodného a dialogického principu. Tyto aplikace sice nevyřeší všechny profesní otázky a dilemata, pokouší se však systematicky zmapovat etická úskalí profese a naznačovat možná řešení. Tato etika se nevyčerpá, má na co navazovat a přizpůsobovat se aktuálním podmínkám. Zde se jedná o výzvy současné doby k přehodnocování dosaďadního životního stylu (tlak na výkon, kult mládí, soupeření, konzumní způsob života, řešení konfliktů metodou win-lose apod.) a hledání nových východisek pro sociální život lidí. Ta budou snad k nalezení, pakliže člověk dokáže v určitých situacích jednat alespoň podle některých etických zásad. Jan Sokol v této souvislosti připomíná²³, že všechny systémy mravu i morálky se snaží lidem vysvětlovat, jak má jednat a proč. Na otázku co se děje v člověku, který to ví nebo tuší, ale přesto jedná jinak, praktická filosofie nenalezla odpověď a náboženskou odpověď neumí zdůvodnit. Je však možné říci, že vnitřní motivaci ke zlu (zlé úmysly), nelze vyřešit vnějšími okolnostmi, ale opět pouze zásadním vnitřním přehodnocením.

Závěr

Představená povaha mravních teorií a následná diskuse implikuje, proč etika nemůže na konkrétní otázky dávat jednoznačné odpovědi. Etické teorie nejsou dostatečným zdůvodněním pro všechny možnosti lidského konání. Do hry vstupuje příliš mnoho stránek, od poznávací, hodnotové a kulturní, přes motivační a citovou. Jejich úlohou je naopak připomínat, že na zdánlivě jednoznačné situace lze nahlížet z různých úhlů pohledu a že správné rozhodnutí je často dilematické,

o to více v době „nové nepřehlednosti“ (slovy J. Habermase). Na druhou stranu, pokud pracovník v sociálních službách hledá inspiraci v systémech etiky, otevírá se před ním vedle částečných odpovědí i možnost zakoušet hlubší vědomí smyslu, jak na úrovni svého individuálního rozvoje, tak v oblasti profesní a vztahové kultivace. Vkladem a zároveň úkolem etiky v této oblasti je hledat a aplikovat dlouhodobé předpoklady udržitelného lidského soužití. Jejím ústředním bodem jsou vztahy mezi (sociálními) pracovníky, klienty a jejich rodinami a mezi pracovníky profesí i napříč obory navzájem.

Etické kodexy jsou pokusem o obohacení oboru o naznačení dílčích problémů, a mohou tak pomoci zejména nezkušeným či eticky neuvědomělým pracovníkům. Nicméně nedokážou bez zbytku vyřešit profesní dilemata. Nabízí pouze omezené příležitosti k reflexi osobních postojů a kultivaci mravních kompetencí. Jejich kladem je, že vedou k hlubšímu poznávání lidskoprávních dokumentů.

Znalost a praktikování etiky v sociálních službách prospívá bezprostředně i z dlouhodobého hlediska nejen samotným klientům, ale také přispívá k naplňování lidských práv v celé společnosti. Má své poslání všude, kde je rozhodující člověk a jeho sociální vztahy a činnosti. Jakmile se v lidském jednání bude zřetelněji projevovat sociální zájem a empatie, ať v osob-

ní, tak pracovní rovině, dojde k uvědomění si solidarity nejen s osobami blízkými, ale i s ostatními spoluobčany, potažmo klienty.

- 1 SOKOL, Jan. *Etika a život: pokus o praktickou filosofii*. Praha: Vyšehrad, 2010. 239 s. ISBN 978-807-4290-633.
- 2 BUBER, Martin. *Já a ty*. Vyd. 3., v Kalichu 1. Praha: Kalich, 2005, 164 s. Kairos (Kalich), sv. 2. ISBN 80-701-7020-4.
- 3 BUBER, Martin, ref. 2, s. 49.
- 4 Tamtéž.
- 5 SOKOL, Jan, ref. 1, s. 101.
- 6 Srov. SOKOL, Jan. *Moc, peníze a právo: esej o společnosti a jejích institucích*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2015, ISBN 978-807429-638-3.
- 7 Srov. TROJAN, Jakub S. *Etické vztahy v ekonomice*. Praha: OIKOYMENH, 2012. ISBN 978-80-7298-480-0.
- 8 Tamtéž, s. 122.
- 9 SOKOL, Jan, ref. 1, s. 105.
- 10 Tamtéž, s. 104.
- 11 Srov. KOHÁK, Erazim. *Svoboda. Svědomí. Soužití: kapitoly z mezilidské etiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-864-2935-0.
- 12 SOKOL, Jan, ref. 1, s. 107.
- 13 SOKOL, Jan. *Dluh života: články - eseje - glosy*. Praha: FHS UK, 2016. ISBN 978-8087398-86-9.
- 14 ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Vyd. 3. Praha: Rezek, 2009. 291 s. ISBN 978-80-86027-29-6.
- 15 Tamtéž, s. 32-33.
- 16 Tamtéž, s. 123.
- 17 *Láska nejvyšším darem (1 Kor 13)*
- 18 BUBER, Martin, ref. 2, s. 28-29.
- 19 Tamtéž, s. 14.
- 20 Tamtéž.
- 21 Tamtéž, s. 15.
- 22 Tamtéž, s. 16.
- 23 Srov. SOKOL, Jan, ref. 1, s. 148.

Literatura

- ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Vyd. 3. Praha: Rezek, 2009. 291 s. ISBN 978-80-86027-29-6.
- BUBER, Martin. *Já a Ty*. Vyd. 3., v Kalichu 1. Praha: Kalich, 2005, 164 s. Kairos (Kalich), sv. 2. ISBN 80-701-7020-4.
- JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003, 223 s. ISBN 80-725-4329-6
- KOHÁK, Erazim. *Svoboda. Svědomí. Soužití: kapitoly z mezilidské etiky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 216 s. Studijní texty, sv. 33. ISBN 80-864-2935-0.
- MACHOVEC, Milan. *Smysl lidské existence*. Vyd. 4. Praha: Akropolis, 2008. ISBN 978-807-3041-038.
- SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*. 6. rozš. vyd., (Ve Vyšehradu 4.). Praha, 2010, 363 s. Moderní myšlení. ISBN 978-807-4290-565.
- SOKOL, Jan. *Etika a život: pokus o praktickou filosofii*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010. 239 s. ISBN 978-807-4290-633.
- SOKOL, Jan. *Moc, peníze a právo: esej o společnosti a jejích institucích*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2015, 304 s. ISBN 978-807429-638-3.
- SOKOL, Jan. *Dluh života: články - eseje - glosy*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2016. ISBN 978-8087398-86-9.
- SOUSEDÍK, Stanislav. *Svoboda a lidská práva: jejich přirozenoprávní základ: esej*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010. 131 s. Moderní myšlení. ISBN 978-807-4290-367.
- TROJAN, Jakub S. *Etické vztahy v ekonomice*. Praha: OIKOYMENH, 2012. 215 s. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-480-0.

Autorka Mgr. Klára Kovářová (klarion@outlook.cz) je studentkou doktorského studia Aplikované etiky na Fakultě humanitních studií UK (Applied Ethics, Faculty of Humanities, Charles University) U Kříže 8, 158 00 Praha 5, Jinonice, Česká republika.

Komu je dlouhodobé ošetřovné určeno a kdo novou dávku může čerpat

Letos od 1. června si lze poprvé požádat o novou dávku nemocenského pojištění - dlouhodobé ošetřovné. Tato až 90denní dávka umožní lidem zůstat doma v situaci, kdy budou pečovat o člena rodiny, který byl hospitalizován po dobu nejméně 7 dní a u kterého ošetřující lékař zdravotnického zařízení poskytujícího lůžkovou péči (zpravidla nemocnice) rozhodl, že jeho zdravotní stav vyžaduje po propuštění z hospitalizace domácí celodenní péči po dobu nejméně 30 dní.

V jakých situacích lékař vystaví rozhodnutí o potřebě dlouhodobé péče?

V případě závažného zhoršení zdravotního stavu z důvodu vážné nenadálé nemoci nebo úrazu, po němž následovala hospitalizace ve zdravotnickém zařízení, která trvala alespoň 7 kalendářních dnů po sobě jdoucích, a současně ošetřující lékař zdravotnického zařízení poskytujícího lůžkovou péči usoudil, že zdravotní stav propouštěné osoby do domácího prostředí bude nezbytně vyžadovat poskytování celodenní péče alespoň po dobu následujících 30 kalendářních dnů.

Jaké jsou podmínky pro nárok na dlouhodobé ošetřovné?

Aby mohla být dávka ošetřující osobě vyplácena, je základní podmínkou její účast na nemocenském pojištění, tj. např. trvání zaměstnání, které založilo účast na pojištění v době nástupu na tuto dávku (z příjmu ze zaměstnání je odváděno pojistné na sociální zabezpečení). Přitom platí, že před začátkem čerpání dávky trvala účast na nemocenském pojištění u zaměstnance alespoň po dobu 90 kalendářních dnů v posledních 4 měsících. U osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) musí být po nárok na dávku splněna podmínka dobrovolné účasti na nemocenském pojištění OSVČ alespoň po dobu 3 měsíců bezprostředně předcházejících dni nástupu na dlouhodobé ošetřovné.

Jak je to s omluvením nepřítomnosti v práci po dobu dlouhodobé péče?

Podle zákoníku práce uděluje zaměstnavatel zaměstnanci souhlas s nepřítomností v práci k poskytování dlouhodobé péče. Zpravidla tak učiní na základě předloženého tiskopisu Žádost o dlouhodobé ošetřovné. Zaměstnavatel není povinen tento souhlas udělit jen v případě, že tomu brání vážné provozní problémy.

Po jak dlouhou dobu je dlouhodobé ošetřovné vypláceno a je možné se vystřídat?

Dávka se poskytuje maximálně 90 kalendářních dnů ode dne vzniku potřeby dlouhodobé péče, tj. nejdříve od sedmého dne hospitalizace. V případě, že je ošetřovaná osoba opětovně hospitalizovaná, nebude ošetřující osobě za dobu hospitalizace (s výjimkou prvního a posledního dne hospitalizace) dlouhodobé ošetřovné vypláceno. Během čerpání dlouhodobého ošetřovného je možné se vystřídat např. s jiným členem rodiny, avšak vždy pouze po celých dnech a se souhlasem osoby, které je péče poskytována. V případě pravidelného střídání ošetřující osoba k žádosti o dávku přiloží rozpis (harmonogram), ve kterých dnech bude poskytovat péči; i na rozpisu musí být uveden souhlas ošetřované osoby.

Ošetřující osobě může další nárok na dlouhodobé ošetřovné (u téhož či jiného člena rodiny) vzniknout nejdříve po uplynutí 12 měsíců ode dne, za který měla naposledy vypláceno dlouhodobé ošetřovné.

Zdroj: MPSV